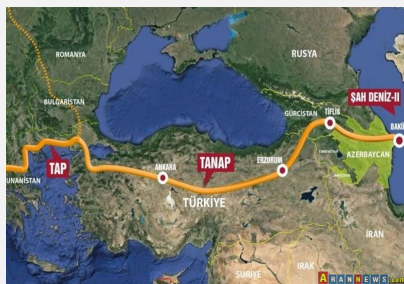

اهداف ترکیه از راه اندازی پروژه تاناب

با افزایش تنش بین غرب و روسیه، میزان صادرات گاز روسیه از ۴۲ درصد پیش از جنگ اوکراین به ۷ درصد در ماه فوریه سال جاری رسید. در این راستا، ترکیه و دیگر کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز که در مجموع ۱۰ درصد ذخایر گاز جهان را در اختیار دارند به دنبال افزایش صادرات به اروپا هستند...

آران نیوز

با افزایش تنش بین غرب و روسیه، میزان صادرات گاز روسیه از ۴۲ درصد پیش از جنگ اوکراین به ۷ درصد در ماه فوریه سال جاری رسید. در این راستا، ترکیه و دیگر کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز که در مجموع ۱۰ درصد ذخایر گاز جهان را در اختیار دارند به دنبال افزایش صادرات به اروپا هستند. از سوی دیگر، روسیه برای حفظ بازارهای خود پیشنهاد ایجاد هاب گاز در ترکیه و استان تراکیه را داد که با استقبال ترکیه مواجه شد. اکنون و براساس یادداشت مجله روسی «چشم انداز شرق جدید» ترکیه برای افزایش ظرفیت صادراتی به دنبال ایجاد خط لوله تاناب ۲ است که در ادامه این تحلیل را می خوانید:

با پیشرفت ارتباطات انرژی در قفقاز جنوبی از سال ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۶، ترکیه فرصت های مساعد جدیدی برای استخراج نفت و گاز و صادرات به بازار جهانی (به ویژه به کشورهای اتحادیه اروپا) به دست آورد و آذربایجان اولین کشور پس از شوروی بود که به سواحل غربی دریای خزر دسترسی پیدا کرد. همچنین در طول دو دهه گذشته، گرجستان به پیوندی برای روابط حمل و نقل و انرژی ترکیه با آذربایجان تبدیل شده است. به طور خاص، خطوط لوله و خطوط راه آهن جدید (شامل خط لوله نفت باکو-تفلیس-جیهان (BTC)، خط لوله گاز باکو-تفلیس-ارزروم و ترانس آناتولی TANAP، راه آهن باکو-تفلیس-قارص) ساخته و به بهره برداری رسید. علاوه بر همکاری انرژی ترکیه و آذربایجان، آنکارا به همان اندازه در توسعه مشارکت گازی با روسیه موفق بوده است. در دوره پس از فروپاشی شوروی، دو خط لوله انتقال گاز روسیه به نام های «بلواستریم» و «ترک استریم» به ترکیه در امتداد بستر دریای سیاه ساخته شد. بر این اساس، با رشد صادرات و ترانزیت گاز، ترکیه به تدریج استراتژی وابستگی گاز خود به روسیه را به نفع یک مسیر متعادل تغییر داد.

چشم انداز هاب گازی

با پیشنهاد طرف روسی در اکتبر ۲۰۲۲ برای ساخت یک هاب گاز در ترکیه به منظور غیرسیاسی کردن صادرات گاز روسیه، ترکیه فرصت های اقتصادی و سیاسی منحصر به فردی را برای تأثیرگذاری بر تجارت جهانی گاز (از جمله کشورهای اتحادیه اروپا) آورد.

آنکارا تاکنون به دلایل عینی و موقعیتی مرتبط با پیامدهای فاجعه بار زلزله ویرانگر در جنوب شرق کشور و آغاز روند پیش از انتخابات در ترکیه، به تفصیل با مسکو درباره طیف وسیعی از مشکلات مربوط به ساخت هاب گاز (به طور خاص، امور مالی و هماهنگی با خریداران بالقوه و سایر تامین کنندگان گاز) گفتگو نکرده است. با این وجود، از قبل مشخص بود که روسیه نمی تواند صادرات گاز روسیه به اروپا را از طریق ترانزیت ترکیه و هاب گاز به طور کامل غیرسیاسی کند.

به ویژه، با توجه به موضع قطعی ایالات متحده و سیستم مالی آن، فدرال رزرو، کشورهای اتحادیه اروپا به دنبال محدود کردن صادرات گاز روسیه خواهند بود. مورد دوم به این معنی است که اطلاعات مالی و سایر نهادهای کنترلی کشورهای غربی توانایی ترکیه برای صدور گاز روسیه را با شاخص متفاوتی محدود خواهند کرد. واقعیت این است که حجم گاز روسیه و رقبا در همان آذربایجان، قطر، ایران، الجزایر، قزاقستان و ترکمنستان به سادگی قابل مقایسه نیستند.

در بحث چشم انداز پروژه هاب گاز، آنکارا به ضرورت افزایش جریان صادرات گاز از تمامی کشورهای مذکور به ترکیه، همکاری کشورهای حوزه دریای خزر با سیستم خط لوله گاز تاناب برای اجرای امکان صادرات مجدد تمایل دارد.

آنکارا روزهای اخیر میزبان نشست عادی سران سازمان کشورهای ترک (OTS) است. دستور کار اجلاس شامل همکاری انرژی (از جمله پروژه هاب گاز) و سایر موضوعات همکاری کشورهای ترک است. تصادفی نیست که در ۱۶ مارس امسال، مولود چاووش اوغلو، وزیر امور خارجه ترکیه اعلام کرد که آنکارا خواستار افزایش همکاری در پروژه خط لوله گاز ترانس آناتولی TANAP با هدف افزایش عرضه گاز از حوزه خزر به بازار بین المللی است.

همانطور که چاووش اوغلو خاطرنشان کرد، طبیعتاً وزن ترکیه در معادله انرژی جهانی در حال افزایش است. آنکارا با حمایت لندن، واشنگتن و بروکسل تاکنون تعدادی پروژه مهم انرژی (خطوط لوله نفت و گاز) را به طور مشترک با باکو و تفلیس برای صادرات منابع طبیعی حوزه خزر به اروپا اجرا کرده است. ترکیه برای افزایش حجم عرضه گاز طبیعی به بازار بین المللی در اروپا، فهرست صادرکنندگان در منطقه خزر را پیشنهاد می کند.

البته در صدر این فهرست، بخش ترکمنی دریای خزر با پتانسیل ۷ درصد از ذخایر گاز جهان و همچنین گاز قزاقستان با حجم ۰.۸۷ درصد از ذخایر جهان قرار دارد. پیش از این، روسیه بر اساس ملاحظات اقتصادی و ژئوپلیتیکی، نگرش انتقادی به چنین گزینه ای داشت. با این حال، در شرایط بحران روسیه و اوکراین و تحریم های گسترده غرب، مسکو تصمیم به تقویت مشارکت راهبردی با ترکیه گرفت. بنابراین، پس از خرابکاری های سرویس های امنیتی غربی در خط لوله گاز نورد استریم ۱ و ۲، مسکو پیشنهاد مساعدی به آنکارا برای ساخت یک هاب گاز و هدایت حجم صادرات گاز از بالتیک به دریای سیاه ارائه کرد.

پاسخ ترکیه

رجب طیب اردوغان، رئیس جمهور این کشور، از پیشنهاد ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه برای ساخت یک هاب گاز حمایت می کند. اما ترک ها عجله ای هم ندارند. از یک طرف، ترک ها می گویند که آنها (به ویژه پس از زلزله ویرانگر) کمبود منابع مالی دارند، بنابراین روس ها باید زیرساخت های هاب گاز را در خاک ترکیه بسازند. از سوی دیگر، آنکارا به متحدان خود در اجلاس کشورهای ترک پیشنهاد می کند که در گسترش صادرات گاز اضافی از طریق تاناب مشارکت فعال داشته باشند.

ترکمنستان یا قزاقستان چگونه بدون رضایت روسیه در این پروژه شرکت خواهند کرد؟ آیا خط لوله گاز جدیدی در بستر دریای خزر برای اتصال به تاناب وجود دارد یا باید ساخته شود؟ در نهایت، آیا ظرفیت توان عملیاتی TANAP موجود، افزایش صادرات گاز از مثلاً ترکمنستان و قزاقستان را برای تامین نیازهای بازار انرژی اروپا تضمین می کند؟ بنابراین تعداد سوالات بیشتر از پاسخ است.

در این زمینه موضوع مسیر ترانزیت جدید جهانی از شرق و سواحل دریای خزر به غرب از طریق آذربایجان به ترکیه و اروپا نیز مطرح می شود. آذربایجان و ترکیه تاکنون از خاک گرجستان برای این ارتباط استفاده کرده اند. با این حال، مسیر گرجستان از نظر مالی و اقتصادی گران ترین مسیر بود. البته انتخاب غرب با ترکیه در دهه ۱۹۹۰ هیچ جایگزینی نداشت، زیرا در راستای دور زدن قلمرو روسیه با پروژه های ژئوآکونومیک برای پیشبرد ژئوپلیتیکی ناتو در جنوب و شرق پس از شوروی بود.

پس از جنگ دوم قره باغ در پاییز ۲۰۲۰ و موفقیت آذربایجان، ترکیه به ایجاد یک کریدور حمل و نقل از طریق مغری ارمنی در زنگزور برای کوتاه ترین ارتباط با باکو و کشورهای ترک آسیای مرکزی علاقه مند شد. آیا ترکیه (کشورهای OTS) و غرب می توانند این مسیر را جایگزینی برای مسیر گرجستان و توجیه افزایش گازسانی به اروپا بدانند؟ چنین احتمالی را نمی توان رد کرد. ترکیه مشارکت ترکمنستان و قزاقستان در صادرات گاز از طریق TANAP (یا تاناپ ۲) را به نوعی مسیر توجیه خواهد کرد. نمی توان این نکته را کنار گذاشت که در غرب (در مذاکرات با آمریکا و اتحادیه اروپا و با حمایت بریتانیا) ترکیه احتمالاً ساخت TANAP-۲ را با نیاز به بهره برداری از «ضعف» روسیه توجیه کند. تحریم های غرب و وابستگی به ترانزیت ترکیه، برای اطمینان از دسترسی یک کشور ناتو (و بعداً کل ناتو) به شرق که همراه با گاز ترکمنستان، قزاقستان و ازبکستان، نزدیک به ۹ درصد ذخایر گاز جهانی را در اختیار دارد. همچنین نمی توان این نکته را منتفی دانست که قدرت صادرات گاز ترکیه به دلیل موقعیت جغرافیایی مناسب آن در نقطه اتصال اروپا و آسیا بر سیاست ایران نیز تأثیرگذار خواهد بود.

بنابراین، پروژه هاب گاز روسیه به ترکیه اجازه می دهد تا همزمان پروژه صادرات گاز جدید تاناپ-۲ را با دسترسی به ساحل شرقی حوضه خزر توسعه دهد.